

**Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan
Avukatlık Mesleğinin Korunmasına İlişkin Sözleşme
(Convention for the Protection of the Profession of Lawyer)
Hakkında Karşılaştırmalı Bilgi Notu**

23 Mart 2026

Avrupa Konseyi (AK) tarafından hazırlanan, Bakanlar Komitesi tarafından 13 Mayıs 2025 tarihinde kabul edilerek imzaya açılan Avukatlık Mesleğinin Korunmasına İlişkin Sözleşme bugüne kadar AK üyesi 29 ülke tarafından imzalanmıştır. Sözleşme aynı zamanda Avrupa Konseyi üyesi olmayan devletlerin katılımına da açık bir uluslararası çerçeve sunmaktadır. Bu yönüyle de aslında avukatların mesleki bağımsızlık standartlarını küresel ölçekte güçlendirmeye yönelik ilkesel bir norm oluşturmayı hedeflemektedir. Sözleşme, en az 6'sı AK üyesi 8 ülke tarafından (kendi iç hukuk düzenlemelerine göre) onaylandıktan sonra yürürlüğe girecektir. Henüz sözleşmeyi hiçbir ülke onaylamamıştır. Türkiye henüz imzalamamış olduğu sözleşmeye taraf değildir.

Sözleşme, adil yargılanma hakkının ve insan haklarının korunmasında temel rolü olan avukatlık mesleğinin bağımsız, güvenli ve müdahaleden uzak icra edilmesini sağlamak amacıyla geliştirilmiş ilk bağılayıcı uluslararası metin olma niteliğini taşımaktadır.

Türkiye sözleşmeyi imzalamayacak olursa bu sözleşme Türk hukuku bakımından doğrudan bağılayıcı olmayacaktır. Bununla birlikte; sözleşme düzenlediği alanlarda küresel ölçekte standart yaratacağından, Türkiye'deki düzenlemelerin de bu sözleşme ile getirilen standartlara uygun olması beklenecektir. Bu açıdan sözleşmenin hukuki olmasa da fiili bir bağılayıcılık doğurması söz konusu olacaktır. Özellikle sözleşmede yer alan standartların Avrupa Konseyi hukukunda giderek yerleşik bir referans norm haline gelmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi hükümlerini yorumlarken bu standartlardan yararlanması muhtemel olduğundan, Türkiye taraf olmasa dahi; söz konusu ilkelerin ülkemizdeki uygulama ve yargısal değerlendirmeler üzerinde dolaylı ve fiili etkiler yaratması beklenmektedir.

Sözleşmede öne çıkan düzenlemeleri, avukatlık mesleğine ilişkin Türkiye'de yürürlükte olan düzenlemeler ile karşılaştırdığımızda; Türkiye'nin taraf olması ve onaylaması halinde

Ülkemizde pek çok alanda avukatlık mesleğini güvence altına alan düzenlemeler yapılması gerekeceği anlaşılmaktadır.

Yargının asli kurucu unsurlarından biri olan avukatlık mesleğinin ilerideki gelişimine önemli etkisi olacağı düşünülen sözleşme hakkında bu bilgi notunu kamuoyu ile paylaşmak isteriz.

Hazırlayan:

Av. Hande Hanar

Daha İyi Yargı Derneği

Yönetim Kurulu yesi

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan Avukatlık Mesleğinin Korunmasına İlişkin Sözleşme’de (Convention for the Protection of the Profession of Lawyer) ve Türk Hukukunda Avukatlık Mesleğine Dair Düzenlemelerin Karşılaştırması

1- Baroların fiili bağımsızlığı ve öz yönetimi

İlgili madde: Taraf devletler, ulusal hukuk ve düzenleyici çerçevenin, meslek kuruluşlarının bağımsız ve kendi kendini yöneten yapılar olarak faaliyet göstermesini güvence altına almasını sağlar. Bu kuruluşların yürütme organlarının seçimleri, ilgili kurallara uygun olarak ve herhangi bir dış müdahale olmaksızın gerçekleştirilir. (Sözleşme, Madde 4)

Sözleşme, baroların yalnızca hukuken değil fiilen de bağımsız ve kendi kendini yöneten meslek kuruluşları olmasını öngörmektedir. Baroların seçim ve işleyiş süreçlerinin yürütme organının etkisinden arınmış olması ve mesleğin korunmasında aktif rol üstlenebilmesi temel ilkedir.

Türkiye bakımından uyum değerlendirmesi: Türkiye’de barolar kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu sıfatını haiz olup normatif anlamda bağımsız kuruluşlardır. Bununla birlikte, yakın zamanda yaşanan İstanbul Barosu yönetim kurulunun değiştirilmesi ve yeniden seçim yapılması talebiyle açılan dava ve mahkemenin bu yönde vermiş olduğu karar gibi uygulamalar, süreçlere ilişkin idarenin müdahalesi olduğu algısını yaratmaktadır. Sözleşmenin aradığı “pratikte etkili bağımsızlık” standardı, yalnızca mevzuattaki düzenlemelerle değil uygulamadaki fiili durumla da değerlendirileceğinden, bu alanda da uyum tartışmaları gündeme gelebilir.

2- Yasama süreçlerinde barolara danışma zorunluluğu

İlgili madde: Hükümetlerin, avukatlık mesleğini ve meslek örgütlerinin düzenlenmesini doğrudan etkileyen yasa, usul veya idari kural değişiklikleri konusunda meslek kuruluşlarına zamanında ve etkili bir şekilde danışması. (Sözleşme, Madde 4)

Sözleşme, avukatlık mesleğini ve meslek örgütlerini doğrudan etkileyen kanun, usul veya idari düzenleme değişiklikleri yapılırken baroların ve meslek kuruluşlarının sürece **dâhil edilmesini** açık bir yükümlülük olarak öngörmektedir. Dolayısıyla barolara danışılmasının takdiri bir süreç olarak değil; zorunlu bir prosedür olarak tanınması öngörülmektedir.

Türkiye bakımından uyum değerlendirmesi: Türkiye’de uygulamada zaman zaman istişare yapılmakla birlikte bu süreçler sistematik, ölçülebilir ve zorunlu bir çerçeveye bağlı değildir. Çoğu durumda idarenin takdirine bırakılmaktadır. Oysa sözleşmenin yaklaşımı,

danışmanın usulü, süresi ve şeffaflığı belirlenmiş, öngörülebilir ve kurumsallaşmış bir mekanizma olmasını gerektirmektedir.

Bu nedenle bu alanda Türkiye bakımından uyum ihtiyacı bulunduğu söylenebilir.

3- Mesleğe kabul ve mesleği icra yetkisine ilişkin kararların bağımsızlığı

İlgili madde: Avukatlık mesleğine kabul, mesleği sürdürme veya mesleğe yeniden kabul süreçlerinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı tarafından yasaklanan herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa tabi olmaması. (Sözleşme, Madde 5)

Sözleşme, avukatlık mesleğine kabul, mesleği sürdürme veya mesleğe yeniden kabul gibi kararların objektif ve şeffaf kriterlere dayanmasını ve mesleğe giriş ve meslekte kalma süreçlerinin her türlü siyasi veya idari etkiden arındırılmasını öngörmektedir.

Türkiye bakımından uyum değerlendirmesi: Türkiye’de bu süreçler çok büyük ölçüde Avukatlık Kanunu ve ilgili düzenlemeler çerçevesinde yürütülmekte ve barolar önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte bazı aşamalarda (Avukatlık Kanunu madde 8 gibi) Adalet Bakanlığı’nın da sürece dahil olması kararların tamamen bağımsızlığı konusunda tartışma yaratabilmektedir.

4- Avukatların mesleki haklarının güvence altına alınması

İlgili madde: Avukatların, müvekkileri veya müvekkillerinin davalarıyla özdeşleştirilerek olumsuz sonuçlara maruz kalmaması.

Avukatların müvekkileri adına yürüttükleri tüm yargısal veya idari süreçler kapsamında iyi niyetle ve özenli biçimde yaptıkları sözlü ve yazılı açıklamalar nedeniyle hukuki veya cezai sorumluluğa tabi tutulmamaları (Sözleşme, Madde 6)

Sözleşme, avukatların mesleklerini bağımsız ve etkin biçimde icra edebilmeleri için temel mesleki haklarının güvence altına alınmasını öngörmektedir. Bu kapsamda avukatların, insan hakları ve temel özgürlüklerin savunulması dâhil her türlü hukuki danışmanlık, yardım ve temsil hizmetini sunabilmeleri; müvekkillerini serbestçe seçebilme, reddedebilme veya vekâlet ilişkisini sonlandırabilmeleri; müvekkillerine ve potansiyel müvekkillere, özgürlüklerinden yoksun bırakılmış olsalar dahi, hızlı ve etkili şekilde erişebilmeleri; mahkemeler ve diğer yetkili merciler nezdinde temsil yetkilerinin tanınması; dosya ve ilgili belgelere gecikmeksizin ulaşabilmeleri; yargı mercileriyle etkili iletişim kurabilmeleri; müvekkileri adına başvuru ve taleplerde bulunabilmeleri ve yürütülen tüm süreçlere etkin şekilde katılabilmeleri güvence altına alınmaktadır.

Ayrıca avukatların, iyi niyetle ve mesleki özenle yaptıkları sözlü veya yazılı beyanlar nedeniyle hukuki ya da cezai sorumlulukla karşı karşıya kalmamaları esası benimsenmiştir. Yanı sıra avukatların, müvekkileri veya savundukları davalarla özdeşleştirilmeleri nedeniyle herhangi bir olumsuz sonuca maruz bırakılmamaları da güvence altına alınmaktadır.

Türkiye bakımından uyum değerlendirmesi: Türkiye’de bu mesleki hakların bir kısmı Avukatlık Kanunu ile güvence altına alınmıştır. Öte yandan Anayasa Mahkemesi de avukatlığın kamusal yönü ağır basan ve yargının kurucu unsurlarından biri olan bir meslek olduğunu vurgulamakta; avukatların adaletin ortaya çıkarılmasına katkı sağlayabilmeleri ve savunma görevini bağımsız şekilde yerine getirebilmeleri için, mesleklerini icra ederken belirli sınırlar içinde bir dokunulmazlık ve özel koruma rejiminden yararlanmalarının hukuk devletinin bir gereği olduğunu kabul etmektedir.

Bununla birlikte, uygulamada avukatların mesleki faaliyetleri nedeniyle gözaltına alınabildiği veya çeşitli müdahalelere maruz kalabildiği vakalarla karşılaşmaktadır. Bu durum, avukatların baskıdan uzak ve güvenli bir ortamda mesleklerini icra edebilmelerini güvence altına almayı amaçlayan sözleşme standartlarıyla tam olarak örtüşmemekte ve bu alanda mevcut sistemin güçlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

5- Avukat–müvekkil gizliliğinin korunması

İlgili madde: Avukatların müvekkilleriyle gizli görüşme yapabilmesinin, her türlü iletişimi gizlilik içinde sürdürebilmesinin ve mesleki faaliyetleri kapsamında edindikleri bilgi ve belgeleri açıklamaya veya bunlar hakkında ifade vermeye zorlanmamalarının teminat altına alınması (Sözleşme, Madde 6)

Sözleşme, avukat–müvekkil ilişkisinin gizliliğinin, savunma hakkının temel unsurlarından biri olarak özel olarak korunması gerektiğini kabul etmektedir. Bu kapsamda avukatların müvekkilleriyle yüz yüze görüşmelerini özel ve gizli ortamda yapabilmeleri, her türlü iletişimin gizlilik içinde sürdürülmesi ve müvekkillerden doğrudan veya dolaylı olarak edinilen bilgi ve belgeleri açıklamaya, teslim etmeye veya bunlar hakkında tanıklık yapmaya zorlanmamaları temel güvenceler arasında yer almaktadır. Bu haklara ancak kanunla öngörülen ve demokratik bir toplumda zorunlu olan istisnai sınırlamalar getirilebilir.

Türkiye bakımından uyum değerlendirmesi: Türk hukukunda da CMK’da müdafî ile görüşmenin gizliliğine ilişkin hükümler yer almakla birlikte, sözleşme yaklaşımı yalnızca teorik korumayı değil, uygulamada fiili ve etkili gizliliği esas almaktadır. Bu nedenle, müdahalelerin geniş yorumlanması veya pratikte kısıtlayıcı uygulamalar sözleşme standartları bakımından sorun yaratabilir.

6- Avukatların ifade özgürlüğü

İlgili madde: Avukatların, müvekkillerinin davalarına ilişkin hususlarda kamuoyunu bilgilendirebilme; bireysel veya kolektif olarak ve meslek kuruluşları aracılığıyla hukukun üstünlüğünü savunma hakkı (Sözleşme, Madde 7)

Sözleşme, avukatların ve meslek kuruluşlarının ifade özgürlüğünü mesleğin ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmektedir. Bu kapsamda avukatlar, müvekkillerinin davalarına ilişkin konularda kamuoyunu bilgilendirebilme hakkına sahiptir. Bu hak yalnızca kanunla

öngörülen ve mesleki sorumluluklar, adaletin sağlıklı işleyişi ve özel hayatın korunması gibi meşru nedenlerle, demokratik toplumda zorunlu ölçüde sınırlandırılabilir.

Ayrıca avukatların ve baroların, bireysel ya da kurumsal olarak hukukun üstünlüğünü savunma, mevcut veya taslak mevzuat, yargı kararları ve adalet sisteminin işleyişi hakkında kamuoyuna görüş açıklama, insan haklarının korunmasına yönelik tartışmalara katılma ve reform önerileri geliştirme hakları açıkça güvence altına alınmaktadır. Böylece avukatların yalnızca dava takip eden kişiler değil, aynı zamanda hukuk düzeninin gelişimine katkı sunan kamusal aktörler olduğu vurgulanmaktadır.

Türkiye bakımından uyum değerlendirmesi: Türkiye’de ifade özgürlüğü anayasal ve yasal güvence altındadır. Ancak özellikle hassas veya politik nitelikte dosyalarda avukatların beyanları nedeniyle soruşturma veya disiplin riskiyle karşılaşabildiği de vakıdır. Bu durum, sözleşmenin avukatların mesleki eleştirilerini özel koruma alanı içinde değerlendiren yaklaşımıyla tam olarak örtüşmemektedir.

7- Disiplin süreçlerinin yıldırma aracı olarak kullanılmaması

İlgili madde: Avukatlara yönelik disiplin cezalarının yalnızca yasayla belirlenen mesleki davranış standartlarına dayanması ve bu standartların İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’de yer alan hak ve özgürlüklerle uyumlu olması. (Sözleşme, Madde 8)

Sözleşmeye göre disiplin mekanizması yalnızca açık ve kanuni meslek kurallarına dayanmalı; avukatları baskı altına almak, yıldırma veya faaliyetlerini engellemek amacıyla kullanılmamalıdır. Disiplin süreçlerinin bağımsız, adil ve orantılı olması, ayrıca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi güvenceleriyle uyumlu yürütülmesi özellikle vurgulanmaktadır.

Türkiye bakımından uyum değerlendirmesi: Türkiye’de disiplin rejimi mevcut olmakla birlikte sözleşmenin bakış açısı yalnızca kuralların varlığına değil, uygulamanın bağımsızlığına ve usul güvencelerinin etkinliğine odaklanmaktadır. Bu nedenle disiplin süreçlerinin araçsallaştırılma ihtimaline karşı daha güçlü kurumsal güvenceler sağlanması sözleşme standardı açısından önem taşımaktadır.

8- Avukatlık mesleğine pozitif koruma yükümlülüğü

İlgili madde: Avukatların, kendilerine karşı yürütülen sivil, cezai veya idari bir soruşturma ya da süreç kapsamında yapılan aramalarda; mesleki faaliyetleri için kullandıkları belgelere veya ekipmanlara el konulması ya da kopyalanması sırasında bağımsız bir avukatın veya meslek kuruluşlarının bir temsilcisinin hazır bulunma hakkına sahip olması. (Sözleşme, Madde 9)

Taraf devletlerce, kolluk kuvvetlerinin bilgisi dâhilinde olup kamuoyuna açıklanmamış veya avukatların kendilerinin bildirme imkânının bulunmadığı mesleki

faaliyetleri nedeniyle saldırıya uğradıkları veya öldürüldükleri vakalar hakkında meslek kuruluşlarının gecikmeksizin bilgilendirilmesi. (Sözleşme, Madde 9)

Taraf devletlerce, avukatların ve meslek örgütlerinin mesleklerini özgürce icra edebilmesi için gerekli önlemlerin alınması ve herhangi bir saldırı durumunda etkin bir soruşturma yürütülmesi. (Sözleşme, Madde 9)

Sözleşme, avukatların mesleklerini güvenli ve baskıdan uzak bir ortamda icra edebilmeleri için devletlere pozitif koruma yükümlülükleri getirmektedir. Buna göre:

- Sözleşme, avukatların büro, belge ve dijital materyallerine yönelik arama ve el koyma işlemlerinde özel güvenceler öngörmektedir. Buna göre, avukatların mesleki faaliyetleriyle bağlantılı belgelere veya ekipmanlara el konulması ya da bunların kopyalanması sırasında, bağımsız bir avukatın veya baro temsilcisinin hazır bulunması ve işlemleri fiilen denetleyebilmesi gerekmektedir. Bu katılımın yalnızca şekli değil, gerçek ve etkili bir denetim sağlaması amaçlanmaktadır. Bunun gibi avukatların gözaltına alınmaları halinde kendi seçecekleri bir avukata erişebilmesi ve barolarını derhâl bilgilendirebilmesi sağlanmalıdır.
- Türk hukukunda genel arama ve el koyma usulleri düzenlenmiş olmakla birlikte, baro temsilcisinin zorunlu ve sistematik katılımının açık biçimde güvence altına alınmamış olması sözleşme standardı bakımından uyum tartışması doğurabilecek alanlardan biridir.
- Sözleşme, avukatların mesleklerini baskı, tehdit veya şiddet korkusu olmaksızın icra edebilmesini devletin pozitif yükümlülüğü olarak görmektedir. Bu kapsamda taraf devletlerin, avukatlara ve meslek örgütlerine yönelik riskleri önleyici tedbirler alması ve herhangi bir saldırı, tehdit veya müdahale meydana geldiğinde etkili, hızlı ve tarafsız bir soruşturma yürütmesi gerekmektedir.
- Ayrıca avukatların mesleki faaliyetleri nedeniyle saldırıya uğraması, ağır yaralanması veya hayatını kaybetmesi gibi durumlarda ilgili baroların gecikmeksizin bilgilendirilmesi öngörülmektedir. Devletler ayrıca avukatların ve meslek örgütlerinin fiziksel saldırı, tehdit, taciz veya baskıya maruz kalmamasını sağlamakla yükümlüdür; bu tür fiiller meydana geldiğinde ise etkili ve tarafsız bir soruşturma yürütmek zorundadır.

Türkiye bakımından uyum değerlendirmesi: Türkiye’de mesleklerini icra ederken saldırıya uğrayan ve hayatını kaybeden çok sayıda avukat bulunduğu dikkate alındığında, bu tür güvencelerin yalnızca teorik değil, somut ve etkili biçimde hayata geçirilmesi avukatlık mesleğinin güvenli şekilde icrası açısından temel bir gerekliliktir. Bu nedenle söz konusu koruma mekanizmalarının açık ve bağlayıcı yasal düzenlemelerle güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

Türkiye'nin Sözleşme Standartlarına Uyumu için Daha İyi Yargı Derneği'nin Yapısal Çözüm Önerileri

Avrupa Konseyi'nin bu sözleşmesi ile belirlenen uluslararası standartlar Türkiye için bir gelişim fırsatıdır. Yanı sıra, Türkiye sözleşmeye taraf olmasa dahi, bu standartların AİHM içtihatları aracılığıyla fiili bir referans normuna dönüşeceği kuşkusuzdur. Bu bağlamda, savunma hakkının ve adil yargılanma ilkesinin tam manasıyla tecellisi için; Türkiye'deki yasal çerçevenin sözleşme ile öngörülen "etkin koruma" ve "tam bağımsızlık" kriterleri doğrultusunda revize edilmesi, avukatlık mesleğinin üzerindeki her türlü baskının hukuki ve idari güvencelerle bertaraf edilmesi elzemdir.

Bu da ancak yargıda yapısal reformlarla mümkün olabilir. Derneğimizin önerdiği model, avukatlık mesleği için yürütme etkisinden arındırılmış tam bağımsızlığı ve öz yönetimi, mesleki yetkinliği, savunma ve iddia makamlarının statü eşitliğini sağlayarak, sözleşmede yer alan ilkeleri Türkiye'nin kaynaklarına ve ihtiyaçlarına uygun şekilde teoriden fiiliyata taşıyacak kapasitededir.

- **Tam Bağımsızlık ve Öz Yönetim için “Adalet Yüksek Kurumu”, “Adalet Yüksek Mahkemesi” ve “Tam Bağımsız Yargısal Meslek Kuruluşları” Önerileri**
 - » Daha İyi Yargı Derneği'nin siyasi etkiden arı, bağımsız “Adalet Yüksek Kurumu” önerisi ile “Tam Bağımsız Yargısal Meslek Kuruluşları” önerileri, meslek üzerindeki yürütme etkisini tamamen kaldırarak sözleşmenin aradığı tam bağımsızlığı mümkün kılacaktır.
 - » “Adalet Yüksek Kurumu” önerimizle birlikte hızlı karar alabilecek kapasitede yapılandırılmış uzman “Adalet Yüksek Mahkemesi” önerimiz, mesleğin içinden ya da dışından mesleğe ve savunma hakkına karşı yönelebilecek her türlü müdahaleye ve olumsuzluklara karşı avukatın ve avukatlık mesleğinin mesleki faaliyetleri nedeniyle maruz kalabileceği baskıları bertaraf edecek güçlü bir güvence olacaktır.
- **Mesleki Yetkinlik ve Statü Eşitliği için “Modern Uyuşmazlık Yönetimi” ve “Yeknesak Hukuk Meslekleri Kariyer Planı” Önerileri**
 - » “Modern Uyuşmazlık Yönetimi” ve “Yeknesak Hukuk Meslekleri Kariyer Planı” önerileri ile avukatlık mesleğinin yetki, sorumluluk ve görev alanı genişletecek, avukatlık mesleği tam bağımsızlığını hak eder ve koruyabilir kaliteye ulaşacaktır. Böylelikle, anayasal bir hak olan savunma hakkı güvenceye alınarak kaliteli yargı hizmeti üretilmesi mümkün kılınacaktır.
 - » Tüm hukuk mesleklerine kabul ve meslekte ilerleme süreçleri, yürütme organının inisiyatifinden tamamen çıkarılacak, mesleki yetkinliklerine ve sorumluluklarına uygun nitelikli avukatların yetişmesi güvence altına alınacaktır. Hâkim, savcı ve avukatların kariyer basamaklarında denk sınavlarla

liyakat bazlı ilerlemesi, avukatların yargıdaki statüsünü hâkim ve savcı ile dengeleyerek mesleki özerkliği koruma altına alacaktır.

- » Derneğimizin "Modern Uyuşmazlık Yönetimi" önerisi, davanın mahkemeye intikalinden önceki "hazırlık" aşamasında, uzlaşmazlık ile ilgili dosyaların avukata eksiksiz açmasını ve avukatın delil toplama ile tam yetkilendirilmesini öngörmektedir. Bu yöntem, sözleşmenin 6. maddesindeki "bilgi ve belgelere gecikmeksizin ulaşım" hakkının fiiliyatta da gözetilmesini mümkün kılacaktır.

Sonuç Yerine

Daha İyi Yargı Derneği'nin A'dan Z'ye Türk Yargı Reformu isimli kitabında yer alan, kaliteli yargı hizmeti üretimi için 9 çözüm önerisi arasında bulunan bu öneriler; avukatlık mesleğinin yetki, sorumluluk ve görev alanını genişleterek mesleği tam bağımsızlığını hak eder ve koruyabilir bir kaliteye ulaştıracaktır. Bu yapısal değişim ile, sözleşmeye sadece şeklen değil, öz itibarıyla ve kendiliğinden uyum sağlanacak, ancak daha da önemlisi kaliteli bir yargı hizmeti üretilmesi mümkün olacaktır.